

INFORMATION FÖR SOCIALTJÄNSTEN - BEHOV AV GOD MAN

Här nedan finner du som arbetar inom socialtjänsten information om hur du bör gå tillväga om du ser:

- att en vuxen person är i behov av god man eller förvaltare.
- att en förmyndare inte förvaltar barnets egendom på ett betryggande sätt.
- att det finns behov av att förordna en förmyndare eller s.k. medförmyndare.

Tanken är att du som arbetar inom socialtjänsten och landstinget ska finna all den information som du behöver för att anmäla ett behov av god man eller förvaltare. Det finns även information om hur du anmäler när en förmyndare missköter sitt uppdrag.

ALLMÄNT OM STÄLLFÖRETRÄDARE & SOCIALTJÄNSTEN

Socialnämndens verksamhet bedrivs huvudsakligen utifrån bestämmelserna i socialtjänstlagen, SoL, och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS. Bistånd och insatser beviljas den enskilde på begäran och efter behov. Nämnden kan enligt dessa lagar inte vidta några åtgärder eller ge insatser mot den enskildes önskan. Nämnden kommer emellertid i sina olika verksamheter i kontakt med enskilda som helt eller delvis saknar förutsättningar att företräda sina intressen. Det kan bero på sjukdom, försvagat hälsotillstånd, psykisk störning, funktionshinder eller liknande. Dessa personer kan därför behöva hjälp av en god man eller förvaltare, som bevakar deras rätt, förvaltar deras egendom eller sörjer för deras person. Nämnden kommer även i kontakt med underåriga vars föräldrar avlidit eller brister i omsorgen om dem i olika avseenden. Det kan också föreligga sådana förhållanden som talar för att en förälder inte kommer att förvalta sitt underåriga barns egendom på ett betryggande sätt. Nämnden har inga befogenheter att företräda den enskilde, men är skyldig att anmäla till överförmyndaren resp. tingsrätten att den enskilde behöver en förmyndare, god man eller förvaltare. Bestämmelserna om förmyndare, gode män och förvaltare finns i föräldrabalken.

GODE MANNENS UPPGIFTER

När tingsrätten förordnat en god man utfärdar överförmyndaren ett registerutdrag, som bygger på tingsrättens beslut, och där omfattningen av godmanskapet framgår. Den gode mannens uppdrag kan vara ett s.k. fullt godmanskap, vilket innebär att bevaka den enskildes rättigheter, sköta ekonomin och se till att denne får adekvat vård och omsorg. Det senare betyder inte att gode mannen själv ska vårda eller praktiskt sköta om sin huvudman utan att se till att denne får den hjälp och omvårdnad som behövs och som ska ges t.ex. av socialtjänsten. Uppdraget kan också vara ett s.k. begränsat godmanskap.

Ett begränsat uppdrag kan t.ex. gälla att bevaka huvudmannens rätt och förvalta dennes egendom. Ett begränsat uppdrag kan också gälla enstaka tillfällen, t.ex. vid försäljning av en fastighet eller att bevaka huvudmannens rätt vid en boutredning.

Huvuduppgiften för den gode mannen är att tillvarata huvudmannens intressen och att alltid handla på det sätt som bäst gagnar denne (FB 12 kap 3§). Om gode mannens uppdrag är att förvalta tillgångarna så är det den gode mannen som ska sköta ekonomin och inte t.ex. personal på ett gruppboende.

Huvudmannens vilja ska vara vägledande. Den gode mannen ska fungera som ett biträde åt huvudmannen och så långt det är möjligt samråda med denne. Det innebär också att företräda huvudmannen. Värt att notera är att den gode mannen inte omfattas av tystnadsplikt. Men det ligger i uppdragets natur att gode mannen ska beakta huvudmannens integritet och inte sprida mer information om huvudmannen än vad som är nödvändigt för att tillvarata huvudmannens intressen. Huvudmannens samtycke ska i princip inhämtas till de rättshandlingar den gode mannen vill företa. Gäller det en rättshandling för den dagliga hushållningen anses att samtycke finns om inte huvudmannen gett uttryck för motsatsen. Om en större förvaltningsåtgärd ska vidtas och huvudmannen inte är i stånd att lämna sitt samtycke krävs ett läkarintyg som utvisar att samtycke inte kan ges. Med en större förvaltningsåtgärd avses t.ex. att öppna eller avsluta ett bankkonto eller att avveckla ett hem.

Den gode mannens uppdrag kräver i vissa fall överförmyndarens godkännande, t.ex. vid köp och försäljning av fastighet eller bostadsrätt samt vid bodelning, arvskifte eller upptagande av lån. Det kan noteras att om huvudmannen själv har kvar sin rättshandlingsförmåga då t.ex. själv kan sälja sin egendom.

Den gode mannen ska före den 1 mars varje år till överförmyndaren redovisa sin förvaltning under föregående år. En god man har rätt till ett skäligt arvode och ersättning för kostnaderna för sitt uppdrag. Enligt bestämmelserna i föräldrabalken ska arvodet till den gode mannen, om det inte finns särskilda skäl, betalas av huvudmannen om denne har inkomster som överstiger 2,65 prisbasbelopp eller tillgångar som överstiger 2 prisbasbelopp. I andra fall betalar staden.

ANMÄLAN OM GOD MAN – INFO

ANMÄLNINGSSKYLDIGHETEN TILL ÖVERFÖRMYNDARNÄMNDEN

Socialnämndens anmälningsskyldighet framgår av bestämmelserna Socialtjänstförordningens 5 kap 3 § och LSS 15 § 6 p. Socialnämnden är således skyldig att anmäla till överförmyndarnämnden om den finner att en god man eller en förvaltare enligt föräldrabalken bör förordnas för någon eller om sådan inte längre behövs.

Om nämnden får kännedom om förhållanden som kan vara av betydelse för överförmyndarens tillsynsverksamhet så ska överförmyndaren underrättas t ex då nämnden känner till att en god man försummar sitt uppdrag.

Vidare finns, enligt Socialtjänstförordningens 5 kap 3 § 3 p, skyldighet att anmäla att det föreligger sådana förhållanden som talar för att en förälder inte kommer att förvalta sitt underåriga barns egendom på ett betryggande sätt. Se mer om detta under sidan "GÄLLANDE BARN".

Anmälan ska göras till överförmyndaren i den kommun där den enskilde är folkbokförd.

VAD SKA EN ANMÄLAN INNEHÅLLA?

Det är överförmyndaren som avgör om det föreligger behov av en god man eller förvaltare och i så fall ger in en ansökan till tingsrätten. För sin bedömning behöver överförmyndarnämnden information, d.v.s. en utredning om personens sociala situation.

Vidare krävs den enskildes samtycke till att en god man förordnas. Är dennes tillstånd sådant att ett samtycke inte kan ges ska i stället behovet av en god man styrkas genom ett läkarintyg. Anmälan om behov av förvaltare ska styrkas med ett läkarintyg som utvisar att den enskilde är ur stånd att vårda sig eller sin egendom.

Socialnämndens utredning ska inte vara mer omfattande än vad som behövs i det enskilda fallet, t.ex. för ett begränsat godmanskap eller ett begränsat förvaltarskap. Tänk på att uppgifter som lämnas till Överförmyndaren, även indirekt via tingsrätten, samlas i en akt som är tillgängliga för den hjälpbehövandes nära anhöriga. Det innebär att ansökan/anmälan inte bör innehålla uppgifter som inte är nödvändiga för ansökan om god man/förvaltare.

Utredningen ska beskriva den enskildes ekonomiska förhållanden. Vidare ska utredningen redovisa bostadssituation, hälsotillstånd, funktionshinder, social situation, släktingar, hur personen fungerar i sin vardag och på vilket sätt denne saknar förutsättningar att själv ta ansvar för sina angelägenheter. Det ska också framgå vad den enskilde behöver hjälp med.

Socialnämndens anmälningsskyldighet gäller även i de fall det inte går att få den enskildes samtycke eller ett läkarintyg. Utifrån anmälan ansvarar då överförmyndaren för den fortsatta utredningen.

FÖRFRÅGAN FRÅN ÖVERFÖRMYNDARNÄMNDEN

VAD GÖR DU OM DU FÅR EN FÖRFRÅGAN FRÅN ÖVERFÖRMYNDARNÄMNDEN OM ATT INKOMMA MED UPPGIFTER OM EN PERSON SOM ÄR I BEHOV AV GOD MAN ELLER FÖRVALTARE?

Ofta händer det att det inkommer en ansökan eller en anmälan till Överförmyndarnämnden. Det kan vara i form av ett läkarintyg eller en släktings ansökan. Överförmyndarförvaltningen har då en skyldighet att utreda om det finns ett behov av god man/förvaltare eller inte. Är det en egen ansökan eller en anhörigs ansökan skickas dessa vidare till tingsrätten för beslut.

En anmälan som inte är komplett eller där överförmyndaren inte finner att det finns ett behov av god man eller förvaltare leder till att ärendet avskrivs.

Det är därför mycket viktigt att Överförmyndarnämnden får in alla uppgifter som behövs för att *dels* kunna styrka att det finns behov av en god man eller förvaltare, *dels* krävs dessa uppgifter för att förvaltningen ska kunna hitta en lämplig god man/förvaltare för just det specifika ärendet.

Nedan finner du en checklista på hur du bör gå tillväga om du får en förfrågan om uppgifter från Överförmyndarnämnden rörande god man eller förvaltare.

Se särskilt om sekretess under rubriken till höger - SEKRETESSEN BRYTS.

Checklista för utlämnande av uppgift

Uppgift finns hos socialtjänsten:

Om uppgift om den hjälpbehövande finns hos socialtjänsten.

- Skriv ett yttrande som innehåller de uppgifter som checklistan "Uppgifter för anmälan" nedan beskriver.
- Tänk på att det tydligt ska framgå varför en person behöver god man eller förvaltare.
- Skicka yttrandet till Överförmyndarnämnden i den kommun där huvudmannen är folkbokförd.

Uppgift finns inte hos socialtjänsten:

Om uppgift om den hjälpbehövande inte finns hos socialtjänsten.

- Skriv ett yttrande där det framgår att socialtjänsten inte har några uppgifter om den hjälpbehövande.
- Skicka yttrandet till Överförmyndarnämnden i den kommun där huvudmannen är folkbokförd.

Checklista - Uppgifter för anmälan

Använd i första hand anmälningsblanketten för anmälan om god man och förvaltare.

- ekonomiska förhållanden
- bostadssituation
- hälsotillstånd (som påverkar möjligheten att själv sköta sina angelägenheter)
- ev. funktionshinder
- social situation
- hur personen i behov av god man och förvaltare fungerar i sin vardag
- på vilket sätt personen, i behov av god man och förvaltare, saknar förutsättningar att själv ta ansvar för sina angelägenheter
- vad den enskilde behöver hjälp med genom god man eller förvaltare (så specifik som möjligt)

- information om personer som känner väl till personens situation, så som släktingar, kontaktperson på boende, m.fl.
(observera kort och koncist – ej onödigt info)

BEHOVET AV GOD MAN

För att en person ska få en god man förordnad för sig av hälsoskäl krävs det att fem förutsättningar är uppfyllda. Dessa förutsättningar är:

Hälsotillstånd

Den som är i behov av hjälp måste ha ett hälsotillstånd som gör att det finns ett behov av hjälp, så som fysisk eller psykisk sjukdom eller försvagat hälsotillstånd. En person som till exempel kommer från ett annat land, är ny i Sverige och inte kan språket kan självklart vara i behov av hjälp, men hjälpbehovet för en god man är inte uppfyllt bara på grund av detta utan det måste även finnas ett hälsotillstånd i botten som är orsaken till behovet av hjälp.

På grund av hälsotillståndet behöver hjälp

Hälsotillståndet måste även vara orsak till att den hjälpbehövande är i behov av hjälp.

Hjälp med att bevaka rätt, förvalta egendom och sörja för person

Personen ska dessutom vara i behov av hjälp med att bevaka sina rättsliga och ekonomiska angelägenheter.

Behov av hjälp

Kan den enskilde själv övervaka den hjälp han eller hon får ska domstolen överväga om den hjälpbehövande kan få hjälp på annat sätt än genom god man. Ett exempel, om huvudmannen förstår, kan tänkas vara genom en fullmakt.

Samtycke

Genom läkarintyget om god man framgår om den enskilde förstår vad ett godmanskap innebär eller inte. För dig som arbetar inom socialtjänsten kan det många gånger vara så att du inte har tillgång till läkarintyget och du får då försöka bilda dig en uppfattning om hur mycket personen förstår. Om personen förstår så krävs hans eller hennes samtycke för att ett godmanskap ska kunna anordnas (inrättas).

Om personen inte förstår innebörden av ett godmanskap kan denne inte heller lämna samtycke till ett godmanskap, då kan domstolen ändå anordna ett godmanskap.

BEHOVET AV FÖRVALTARE

Förvaltarskapet tillkom 1989 och ersatte därmed omyndighetsförklaringen. Anledningen till införandet av förvaltarskapet var att omyndighetsförklaringen ansågs alltför ålderdomlig och ingripande.

Skillnaden mellan förvaltarskap och godmanskap är att förvaltarskapet är en tvingande hjälpåtgärd medan godmanskapet är en helt frivillig stödåtgärd för den enskilde.

Förvaltarskapet bygger på godmanskapet men är till skillnad från godmanskapet en tvångsåtgärd från samhällets sida. Den som får förvaltare mister i princip all sin rättshandlingsförmåga, förmågan att själv med bindande verkan till exempel ingå olika avtal. Förvaltarskapet omprövas även varje år av överförmyndarnämnden.

Förutsättningarna för förvaltarskap är:

Alla förutsättningar för att få god man är uppfyllda

För att förvaltarskapet ska bli aktuellt krävs det att alla de förutsättningar som krävs för att ett godmanskap ska anordnas är uppfyllda. Eftersom förvaltarskapet är en tvångsåtgärd krävs det dock inte att den hjälpbehövande själv samtycker till förvaltarskapet.

Är ur stånd att vårda sig och sin egendom

När en person inte klarar av att sköta sig själv eller sin egendom innebär det att personen inte har kapacitet att handla rationellt rörande sig själv eller sin egendom. Det är inte tillräckligt med att en person till exempel missköter sin ekonomi. Förutsättningarna, rekvisiten, är vad man inom juridiken brukar kalla kumulativa, det innebär att alla förutsättningar måste vara uppfyllda. Om en person med andra ord är i behov av stöd genom en god man, inte kan få hjälp på annat sätt samt tar irrationella beslut som innebär skada för sig själv eller sin egendom, då är det dags att se om personen kanske behöver hjälp genom en förvaltare.

Förvaltarskapet är många gånger även till för att skydda huvudmannen mot att andra människor utnyttjar honom eller henne.

Det är inte tillräckligt med god man

Ofta kan det verka som om en person är i behov av förvaltare, men många gånger är det tillräckligt med att personen får stöd av en god man. Man bör alltid titta på hur den enskilde ställer sig till ett godmanskap, och om detta är ett alternativ, innan förvaltarskap blir aktuellt.

Den hjälpbehövande kan inte få hjälp på ett mindre ingripande sätt

Förvaltarskapet grundar sig på principen om minsta ingripande åtgärd. Det innebär att en person endast ska ha förvaltare om han eller hon inte kan få hjälp på något annat mindre ingripande sätt än förvaltarskap.

DELEGATION

Socialnämnden kan uppdra åt ett utskott eller tjänstemän att göra anmälan till överförmyndaren om behovet av god man eller förvaltare. Uppgiften kan delegeras till tjänsteman, förslagsvis arbetsledare.

Det är viktigt att anmälningsskyldigheten blir känd bland personalen i de olika verksamheterna liksom vem som ska göra en sådan anmälan.

Nämnden har även skyldighet att göra en framställning eller ansökan till tingsrätten i det fall någon åtgärd behöver vidtas i fråga om vårdnad eller förmynderskap för en underårig. Den uppgiften kan inte delegeras till utskott eller tjänsteman hos nämnden.

SEKRETESSEN BRYTS

Anmälningsskyldigheten innebär att sekretessen bryts. Det gäller innehållet i anmälan om behov av en god man eller förvaltare samt när överförmyndaren begär upplysningar från nämnden.

Överförmyndaren bestämmer själv vilka uppgifter som behövs från socialtjänsten. Det innebär att socialnämnden är skyldig att lämna ut begärda uppgifter (FB 16 kap. 10 §).

Som exempel kan nämnas det förhållandet att överförmyndaren behöver uppgifter för att ta ställning till beslut om skärpande föreskrifter beträffande en underårigs egendom.

Värt att notera är att överförmyndaren inte har en motsvarande uppgiftsskyldighet gentemot socialnämnden, men ändå alltid inom ramen för vad lagstiftningen tillåter söker samarbete för den enskildes bästa.

INTERIMISTISKA BESLUT

Det kan visa sig att den enskildes angelägenheter kräver omedelbar vård eller att ett dröjsmål uppenbarligen skulle medföra fara för dennes person eller egendom.

I sådana situationer ska socialnämnden anmäla att det föreligger ett omedelbart behov av god man eller förvaltare. Socialnämndens anmälan ska göras till överförmyndaren även när det gäller behovet av ett interimistiskt beslut. Tingsrätten kan då fatta ett interimistiskt beslut om god man eller förvaltare i de fall ett slutligt beslut inte kan ges omedelbart.

Som exempel på en situation där detta kan bli aktuellt kan nämnas att den enskilde riskerar att vräkas från sin bostad eller av oförstånd utnyttjas ekonomiskt, t.ex. luras att ge bort hela sin pension eller banktillgodohavande och därmed kommer att sakna medel till sin försörjning.

GÄLLANDE BARNS EGENDOM

Förmynderskap

Barn under 18 år är underåriga och omyndiga. Ett omyndigt barn saknar som regel rättslig handlingsförmåga. Med rättslig handlingsförmåga menas, som sagts ovan, att själv kunna företa rättshandlingar såsom att ingå avtal, sätta sig i skuld eller förvalta sin egendom. Däremot har ett barn rättskapacitet, vilket innebär att de kan förvärva rättigheter och skyldigheter t.ex. äga en fastighet.

Ett omyndigt barn måste således ha en ställföreträdare som kan företräda dess intressen och rätt. De flesta barn har sina föräldrar som ställföreträdare. Föräldrarna ansvarar, såsom vårdnadshavare, för barnets person det vill säga försörjning, omvårdnad och fostran. Som förmyndare ansvarar de för förvaltning av barnets tillgångar och angelägenheter som rör tillgångarna och företräder också barnet rättsligt.

Föräldrars förvaltning

Lagstiftningen utgår från att de flesta föräldrar förvaltar sitt barns tillgångar på ett betryggande sätt. Den grundläggande regeln är därför att föräldrars förvaltning av sitt barns tillgångar inte behöver kontrolleras så länge de understiger ett värde motsvarande åtta prisbasbelopp. I praktiken kommer tillsynen därför att koncentreras på föräldrars förvaltning där barnet har egna tillgångar till ett högre värde eller om barnet helt eller delvis äger en fastighet, bostadsrätt eller tomträtt. Detsamma gäller om det som villkor i testamente eller gåvobrev anges att den egendom barnet erhåller ska stå under överförmyndarens kontroll.

Erfarenheten har visat att en liten grupp föräldrar inte förvaltar barnets tillgångar på ett betryggande sätt eller att deras levnadsförhållanden är sådana att det kan misstänkas att de inte förvaltar tillgångarna på ett betryggande sätt. Överförmyndaren har då både rätt och skyldighet att ingripa i föräldrarnas fria förvaltning genom beslut om skärpande föreskrifter. Ett sådant beslut innebär att barnets tillgångar spärras (FB 13 kap 19 §).

Beslut om skärpande föreskrifter såsom spärr av bankkonton kan fattas även om barnets tillgångar understiger åtta prisbasbelopp.

Socialtjänstförordningen

I socialtjänstförordningen stadgas det att Socialnämnden ska anmäla till överförmyndaren om den finner att förhållandena talar för att en förälder inte kommer att förvalta sitt barns egendom på ett betryggande sätt.

Om du som arbetar inom socialtjänsten ser att en förmyndare, förälder eller särskilt förordnad förmyndare inte sköter sitt barns egendom på ett bra sätt eller misstänker att förmyndaren kommer missbruka pengar som barnet kommer att få framöver ska du anmäla det till Överförmyndarnämnden.

Anmälan bör omfatta (rörande förmynderskap):

- vem förmyndaren/förmyndarna är
- barnets namn och personnummer
- på vilket sätt förmyndarna missbrukar barnets egendom
- samt övrigt för ärendet relevanta uppgifter

Tänk på att Överförmyndarnämnden kommunicerar skrivelsen som du lämnar in till förmyndaren/förmyndarna.